

Elisabeth Brodtkorb og Marianne Rugkåsa (red.)

Under tak – mellom vegger. Perspektiver på boligens betydning i velferdsstaten

Gyldendal Akademisk, Oslo 2007

Kr 198,- ISBN 978-82-05-36581-0

«Under tak og mellom vegger» – tittelen taler til meg. Endelig en bok om betydningen av å bo, tenkte jeg da jeg leste redaktorenes ønske med boka: At den skulle være generell nok og samtidig spesiell nok til å gi leseren en kunnskapsmessig og holdningsmessig basis for å forstå og forholde seg til andres bosituasjon på en god måte. Og siden jeg er interessert i psykisk helsearbeid lovet det godt at den både skulle ta for seg forhold som har betydning for folks bosituasjon og det å ha sitt arbeid i andres hjem. Slikt er jo relevant når institusjonene er bygget ned og mennesker som tidligere har vært «innesperret» bor ute i kommunene. Det lovet også godt at boka hadde mange bidragsytere med utdannelse som sosionom, keramiker, sosialantropolog, sosiolog og arkitekt, noe som i hvert fall skulle tilsi et sterkt, samfunnsfaglig fokus. Så spørsmålet blir om boka svarer

til forventningene? Men før jeg sier noe om forventningene mine er blitt innfridd, vil jeg skrive litt om det enkelte kapittel og diskutere om disse har relevans innen psykisk helsearbeid.

«Stig på, velkommen inn», er en god tittel på bokens første kapittel. Det er skrevet av redaktorene, som er henholdsvis sosionom/sosiolog og sosionom/sosialantropolog, og er i stor grad en introduksjon til boka forøvrig. Det viktige her er en presisering og påminnelse om at teorier om omsorg også må omhandle boligdimensjonen i menneskers liv. Det blir tydelig hvordan mennesker og materialitet er sterkt sammenvevd og hvordan hjemmet inngår i identitetsskapende prosesser. Slik sett kan et hjem hjelpe mennesker med psykiske problemer til *også* å forstå seg selv som for eksempel friske og oppegående. Forfatterne henviser til flere spennende teoretikere, men overraskende nok benytter de seg ikke av den tyske filosofen Martin Heideggers tanker om å bo som grunnleggende i alle menneskers liv. Denne filosofen kunne ha bidratt til at diskusjonene om hvem som *kan* bo og hva som *er* et hjem, kunne fått en ytterligere dimensjon. Men leseren får likevel del i mange viktige opplysninger og problematiseringer av be-

greper som brukes ute i samfunnet: For eksempel vurderer kommunene noen av sine innbyrgernes «boevne», men uttrykket er ikke entydig og dette måles derfor på høyst ulike måter. Dette forteller meg at diskusjoner om de som for eksempel vurderer noen til «å ha lav boevne» kan bidra til en ytterligere stigmatisering av grupper som har det tøft nok fra før. For blir et menneske først vurdert slik, oppstår det kanskje samtidig andre uheldige forestillinger om dette mennesket.

Kapittel to handler enkelt sagt om å gjøre et (gammelt) hus til sitt eget. Mens mennesker flytter ut eller dør, overføres hus til nye generasjoner. De som har bodd i huset før, blir beskrevet som «spøkelses» som kan forstyrre de nyinnflyttedes identiteter. Jeg finner det historiske perspektivet viktig å ta i betraktning ved valg av boliger, og det blir også nyttig lesning når jeg relaterer tankegangen til mennesker som skal flytte inn i omsorgsboliger: Jeg får ideer om at selv om omsorgsboliger ofte kan være nye, blir det vesentlig at ansatte i helsevesenet viser varsomhet ved innflytting slik at de ikke setter for mange av sine spor (for eksempel eget syn på psykisk lidelse) i hjemmet til brukerne. Slik jeg forstår sosialantropolog Runar Døving's budskap, vil «spøkelses» forstyrre og forvirre og vi kan bli usikre på hvem vi er. På den måten kan for eksempel psykisk lidende mennesker få problemer med å gjøre boligen til sin, fordi skillet mellom privat og offentlig i stor grad oppheves. Helsevesenets tanker og ideer vil slik sett ta bolig i hjemmet.

Kapittel tre er skrevet av arkitekt Louise Nysröm og har tittelen «Boligens arkitektur». Kapitlet har viktige informasjon om basiskrav til bolig og viser til boligens funksjonalitet, estetikk, psykologi og sosiologi. Særlig viktig blir beskrivelsen av hvordan boligen er sterkt knyttet til beboerens integritet og identitet om man overfører disse tankene til mennesker som fra før av kan være forvirret på hvem de er. Vel vitende om at boligen ikke er å betrakte som et lukket vakuum, men som et sted som har forbindelse med verden utenfor, blir budskapet likevel vanskelig å få tak på. Selve den arkitektoniske beskrivelsen av boligen drukner i historiske og nåtidige formkrav og alt for mange tabeller. Forfatteren er også for bastant i sine konklusjoner. Hun kunne i stedet si noe om hvordan formkravene får konsekvenser for bokas prosjekt som jo skulle handle om å forholde seg til andres bosituasjon på en god måte.

At boligpolitikk inngår i generell velferdstenkning er innholdet i kapittel fire (skrevet av sosiolog Lars-Marius Ulfstad). Å ha en bolig handler om velferd og da må det jo også handle om helse – eller mangel på sådan. Boligpolitikk blir beskrevet som mangfoldig. Den knyttes blant annet til sosial- og omsorgspolitik, men lite til helsepolitikk. Det skal dog nevnes at forfatteren understreker at for å få til vellykket, psykiatrisk behandling eller rehabilitering innen rusfeltet forutsettes det at personene disponerer en bolig. Det er da interessant å lese at lovverket vårt sier at man i Norge ikke har en juridisk rett til bolig, men bare til midlertidig husvære (Lov om sosiale tjenester). Boka minner leseren på at boligen burde være en menneskerett. Mangel på bolig gir utrygghet og at fattigdomsproblemer generelt inngår i dette bildet. Vi får med andre ord et godt innblikk i den store betydning boligen har i folks liv, og da kan man jo tenke seg hva som skjer i motsatt fall.

Kapittel fem handler om bolig for psykisk lidende og for mennesker med rusproblemer. Sosiologene Inger Lise Skog Hansen og Siv Øverås skriver at de vil diskutere helt sentrale dimensjoner i arbeide med å tilrettelegge boliger til de nevnte gruppene. Det handler om betydningen av livsinnhold, trygghet og samarbeid med behandlingsapparatet. De redegjør for bostedsløshet og grunner til at visse grupper ikke passer så godt inn i et lokalmiljø. Her presenteres verdifull empiri med synspunkter på å bo for marginaliserte grupper sett fra ansattes ståsted. Når jeg her bruker betegnelsen «verdifull», er det fordi det alltid er nyttig å lytte til slike utenfraperspektiv. Men hva med beskrivelser direkte fra de gruppene kapitlet skal handle om? Her savner jeg innenfraperspektivet. For det er vel på ingen måte sikkert at det er samsvar mellom det ansatte mener og det beboerne selv er opptatte av?

Bokas siste kapittel av sosionom Katrine Mauseth Woll, handler om hjemmebesøk og det å ha et beboerperspektiv. Forfatteren illustrerer viktige dilemmaer mellom retten til et godt arbeidsmiljø og beboerens rett til å leve sitt eget liv. Hun viser også til dilemmaer med å være både kontrollør og hjelper. Slike forhold er høyst relevante innen psykisk helsearbeid og bør inngå i en hver vurdering i møte med mennesker i deres hjem. Men hva er egentlig et beboerperspektiv? Ingvar Ambjørnsens romanfigur Elling gir liv til dette perspektivet, men likevel forsvinner beboerne noe. For hvordan er det egentlig å være beboer når ansatte åpner posten din eller vasker leiligheten din? Og refleksjonsspørsmålene bakerst i kapitlet reiser spørsmål til hjemmebesøkende om å ta stilling til formålet med hjemmebesøket, målgruppen og hvem du er som ansatt. Viktige spørsmål, men de kan føre til at ansatte blir mer opptatte av sine egne formål, og glemmer den det gjelder. Da mister man lett beboerperspektivet.

Avslutningsvis vil jeg si at forventningene om å få god innsikt i hvordan forholde seg til andres bosituasjon på en god måte er delvis innfridd. Som helhet favner boka stort: Fra generelle samfunnsforhold som boligpolitikken historie, dagens politikk og lovverk, til spesielle og individuelle forhold til boligen som sådan. På den måten får leseren en god oversikt på systemnivå, og får mange nyttige opplysninger om boligen i velferdsstaten. Her savnes helsepolitikken. Hva som imidlertid kan foregå under taket og mellom veggene til den enkelte beboer for å hjelpe ham eller henne til å gjøre livet bedre, er vanskeligere å få tak i. Stemmene til de marginaliserte gruppene er fraværende (med unntak av Elling), så en senere bok burde gi forrang til disse menneskene. Fenomennære beskrivelser savnes, men disse oppveies i noen grad av rikholdige og gode fotografier som tar deg med inn i selve boligen på ulikt vis.

Boka bør leses fordi tiden er inne for at alle som er opptatt av kontekstualisering innen psykisk helsearbeid også må fokusere på den materielle kontekst. Så selv om teksten ett sted omtaler Ingvar Ambjørnsen som Elling Ambjørnsen og litteraturlistene ikke er helt i alfabetisk rekkefølge, bør dette ikke sette en stopper for lesingen.

Inger Beate Larsen

inger.b.larsen@uia.no